

МИЛАН ТОДОРОВ

УЧЕЊЕ ПТИЦА

*Сусрећи на улицама, на метро станицама у време зужве.
Требало би да се једни за друге вежемо лисицама у њом часу.*

Патрик Модижано

Као сасвим малој девојчици, Вишњи нису биле дозвољене играчке са магнетима, иако су у то време, па и још много доцније, биле врло популарне. За то може да захвали својој исувише брижњој мајци, која је сматрала да су играчке са магнетима веома опасне за децу. Мама јој је говорила да су играчке са магнетима, попут плишаног меде, на пример, који има магнете у неким белим шапицама и хода по стакленом леду на дасци вештачког језера испод које је пирографом исписано NESSO – веома опасне, јер деца могу и нехотице да прогутају магнете који су обично врло ситни, не већи од зрна пасуља, али јаки, па им доцније тај комадић метала блокира рад бубрега, желуца или срца.

Вишња није могла да разуме о чему се ту ради, а мајка није ни очекивала да четворогодишња девојчица разуме све опасности којима јесте или ће тек бити изложена. Довољно је, сматрала је, да упути речи упозорења и ствар ће бити решена. Тако је, заправо, увек и било. Мајка би рекла: Не, та лутка није за тебе и Вишња је знала да су луткине црне очи заправо мали комадићи лепљивог метала које ће се, у неком тренутку, за који није могла да одреди када ће искочити, залепити за њене очи и она никада више неће моћи да гледа у оно што жели, а желела је много тога да види и стално је држала раширене своје плаве очи, иако су заправо биле скоро модро црне и онако, изузетно крупне. И уплашене.

Живели су у кући која је била окружена великим градским парком. Парк је био права мала шума, и често се дешавало да,

нарочито зими, птице из шуме потраже склоништа под кровом њихове мале издвојене кућице у дворишту коју су звали летња кухиња, у којој је мајка кувала пекмез од смокава, шљива или пред зиму компот од миришљавих, али црвоточних јерменских дуња које су падале са стабла што је расло тик испод прозора њене собе. Птице су, наравно, нарочито када би снег вејао неколико дана и двориште постајало тихо и далеко, долетале на прозорску даску и будиле је оштрим кратким кљуцањем о стакло или нежним гугтавим крицима, безразложно тужним, али баш зато Вишња толико милим.

Кад је научила да чита мајка јој је купила приручник *Птице Србије и њиховог међународног значаја*, у коме је било слика птица које живе код нас, али и оних које живе у другим деловима света. То су оне које буду мало овде, мало тамо. Мајка је сматрала да сликовнице, једнако као и играчке, углавном заглупљују децу и зато је сматрала да је озбиљан орнитолошки приручник прави избор за њену девојчицу, да је на време упутује у то како ствари стоје у великом свету. Од тада је Вишња бројала птице у дворишту. Понекад их је било стотину, понекад две или ниједна. Време је као ветар јурило, с истока на југ и запад, и север.

Отац се, по правилу, није мешао. Вишња га заправо памти само по благим очима којима се смешио на њу, док би јој, држећи је у крилу, објашњавао детаље неког цртежа на зиду дневне собе. У собама је у то време било много разних цртежа и слика, памти Вишња.

Отац је био страствени сакупљач графика и слика. На њима се налазило углавном оно што је он називао живом природом. Бар нешто добро у свему томе, знала је да каже мајка. Не бих могао да поднесем слике мртве природе, одговарао је отац. Оно што је мртво, што се не креће, то није природа.

Вишња је тада, не први пут, питала како спавају птице, али нико није обраћао пажњу на њена дечја питања. Мислила је да птице спавају отворених очију. Често би намерно држала чврсто заклопљене капке, готово да су је болели, и претварала се да спава, док су се мајка и отац у суседној соби натезали око нечега што није схватала. Мајка би говорила да неће, не може, да не жели и да јој је доста, да је то крај. Отац би подизао глас, затим шапутао, понекад би се оданде чуло нешто као плакање. Али ујутро је све било у најбољем реду. Кухиња је била зими увек топла кад би Вишња устала и у пиџами сишла са полуспрата где су им биле спаваће собе да доручкује. Лети би била проветрена и угодно прохладна. О свему се бринула њена добра мајка. Нарочито кад је отац почео да одсуствује из куће и када га није било по неколико дана, а затим

и недеља и месеци, да би једноставно једном сасвим ишчезао, а Вишња није смела да мајци постави глупо питање: где је тата?

Али птице су увек биле ту. Чак и када више није било татиних слика необичних животиња или дрвећа са црвеним, а често и плавим плодовима у врховима њихових наивних патуљастих крошњи.

У дугим ноћима, када није могла да спава, а бивало је то обично за време пуног месеца – сазнаће тек касније више о плими и осеци и како те ствари могу човека да одвуку у дубоки вртлог чудних и опасних стања – Вишња је читала приручник о птицама. Тако је сазнала за њихову необичну способност да без одмора, хране и воде, лете данима, наизглед без циља, али да ипак увек стигну на неку само њима знану, птичју адресу.

Схватила је да птице, као и људи, одлазе незнано куд и незнано докле, по неком тајанственом, невидљивом правилу. Доцније, кад мало поодрасте, научиће све о магнетизму полова, о томе да су се магнетни полови Земље обрнули последњи пут пре 780 милиона година и да птице, које Земљини полови као старовремени ГПС уређај воде приликом лета, отада тумарају из једног краја света у други, јер им се увек у неком трену лета или зиме учини да је тамо негде другде лепше, боље и топлије.

И често је помишљала да је и она, Вишња, птица, а једном ју је мајка у последњем тренутку зауставила да не падне са балкона своје собе и настрада. Балкон, додуше, није био висок, само око пола метра и са њега се могло изаћи у врт, па затим косом стазом кроз мали воћњак узбрдо кренути ка шумовитом парку. Ипак мајка је вриснула и ухватила је за крај спаваћнице, иако су тај врисак и та узбуђеност, сада зна, били мало претерани с мајчине стране. Али њена мајка је увек волела да претерује. Само, Вишња није могла никада после да каже да је мајка није волела и да није све чинила да јој буде добро, да је научи свему што ће, и кад ње не буде било, како је говорила: кад је не буде било као њеног несталног оца, чинити да јој и тада буде добро, колико се то може у сваком будућем тренутку.

То са померањем кревета изгледа да није била најбоља идеја. Мајка се плашила да Вишња спава у кревету који гледа у широки застакљени отвор терасе из кога су је понекад гледале птице. Једне ноћи је једна крупна сива птица са људским лицем и огромним буљавим очима шумно слетела на, срећом, рекла је мајка, добро забрављен прозор и гледала је све до јутра. У ствари, Вишња је гледала птицу и била јој је баш симпатична са тим скоро људским лицем. Птица је, такође, гледала њу нетремице и Вишња је знала да је и она птици симпатична. Ако не симпатична, оно бар да је се птица не плаши, да има поверења у њу, и да би, када би ноћ

потрајала двоструко дуже, она, Вишњица, našла кључ који је мајка свако вече сакривала испод тепиха. Затим би се попела на столицу не палећи светло и пажљиво, готово нечујно, отворила прозор и пустила ушару (знала је, наравно, из оног орнитолошког уџбеника како се та велика птица зове) у свој кревет. Нарочито, што је сова имала благе и дубоке очи као њен тата. Али то никада није урадила. Као што никада није узвратила оцу доброту коју је онда када већ није становао са њима невешто показивао према њој купујући јој, да мајка не зна, понекад неку играчку са магнетима, док Вишња мајци није одала њихову малу тајну, па је све то нагло и грубо и болно престало. И тату више није виђала.

Када је питала мајку где сада спава тата, она јој ништа није одговорила, само је затрептала очима као да ће заплакати и подигла руку као да ће је надланицом ошамарити. Онда јој је, да је утешити, Вишња испричала све о повременим поноћним слетањима старе ушаре на прозорски симс. Како ју је птица гледала све време и како ни она ни птица нису ни приметиле када се сунце појавило на истоку, она заспала а сова нестала.

Мајка се прекрстила и рекла јој да то сигурно није добар знак. И заиста после неколико месеци те године неко им је јавио да је њихов тата, у ствари Вишњин тата, умро, изненада и под непознатим околностима чак у Казахстану, негде у Русији, а мајка је рекла да је свеједно где је тата умро јер свакако није мислила да му иду на сахрану пошто свака птица своје јату лети. Само је плакала док је то изговарала.

Када се појавио Филип у њеном животу, Вишња је већ доста знала о томе како непознате силе људе вуку на разне стране света, али није знала шта је то Филипа довело из лепо уређене и веселе Француске у ову тужну земљу и овај град који се ипак није претварао, него је посредством људи који су одлазили у свет или се из њега враћали, као Филип и његови родитељи, покушавао да и сам одлепрша некуд из свог глиненог кавеза.

Знаш зашто сам те уопште заволела, питала је једном Фија, како га је одмах прозвала.

Фи, наравно, није имао појма.

Ма знам, рекао је као некакав мачо, због мојих зелених очију...

Којешта – увредила се Вишња – ти немаш појма шта су очи.

Шарло опет ништа није разумео. Нарочито, зашто га сада одједном зове Шарло. А она га је звала како кад, како јој падне. Понекад би га из сасвим необјашњивих разлога звала Понедељак. Рекла би му: ти си мој понедељак. Он јој је доиста био први. Да ли и последњи у животу? Али Уторак то није разумевао и Вишња му је на крају рекла да је ионако сасвим свеједно.

И тако је, вероватно, ако не створена, а оно почела да живи свој живот једна од првих тајни између њих двоје. А те тајне ће после све више расти, иако нико од њих то није желео. Поготово Вишња. Довољно је, мислила је, да човек има једну тајну у животу само за себе. Једном је то чак и рекла Филипу, на шта се уопште није увредио, а да ли је сасвим разумео?

Нормално, одговорио је, и ја можда имам неке своје тајне. Нормално је, Ви, звао ју је увек погрешно, што ће њу све више почети да нервира, да и ти имаш неку своју тајницу.

Како је то само лепо смислио, мислила је. Он да има тајне а ја да имам малу, малецну тајницу. А та њена мајушна тајна заправо и није морала да буде никаква тајна. Свако има право, мислила је Вишња, да понекад одлети некуда и да се не врати на старо место. Није само знала како ће на то право гледати Понедељак кад за то дође време.

Али није морала да брине. Шарло уопште није гледао. Чак је све чешће гледао кроз њу када би му причала о птицама које храни у врту или како је плакала када је затекла остатке једног сиротог болесног дивљег голуба на бетонској стази која води ка летњој кухињи. Затекла је само једну његову ногу и остатке перја, нешто као четку за сулундар и ништа више. Фи се није интересовао за то шта је учинила са тим остацима. А она их је сахранила на малој, скровитој парцели уз улични зид, месташце које је могла, када је хтела, у ноћима све чешћих поновљених несаница да посматра сатима. Углавном када није и сама излетала из њиховог гнезда.

Први пут, сећа се, учинила је то врло опрезно, скоро плашљиво. Док је Фи по обичају чврсто спавао и понекад, из за њу неопростивог разлога, јецао у сну, он, тако крупан и снажан мушкарац! Она је полако извукла најпре једну, и то леву ногу, сећа се, испод заједничког прекривача. И ништа се није догодило, Шарло се само окренуо на другу страну, зграбио шапом прекривач и прекрио се њиме преко главе. Она је, спуштених ногу у задигнутој плавој спаваћици испод које није имала ништа друго, само мирно седела на ивици кревета као на ивици провалије и питала се шта ће се следеће догодити, да ли ће се стрпоштати, ако се сада потпуно одлепи од тог човека у том кревету, устане, отвори прозор и прекорачи ољуштену зелену балконску ограду. Овај пут није било мајке да је ухвати за руб спаваћице. Али ништа се није догодило.

Следећи пут није имала спаваћицу на себи, него уске црне панталоне, балетанке и зелени џемпер на голо тело. Кад је прекорачивала ограду учинило јој се да је неко посматра са балкона стана оне нове шестоспратнице која је прва, готово преко ноћи, никла у њеном крају, али није томе придавала никакву пажњу.

Отишла је до кафића на ћошку, у који би понекад, кад би се враћала из набавке хране, знала да седне и предахне иако јој је до куће остајало само неколико стотина метара. Пријало јој је нешто у тој малој таверни, а да дуго није умела да одгонетне шта је то.

Био је то обичан кафић, не нарочито посећен, каквих има на стотине у овом граду и у које људи навраћају јер немају где другде да потроше време. Али она је само седела уз своју дубоку шољу кафе са великим млеком, гледала у крошње дрвећа, које су висиле на зидовима. Крошње су биле у рамовима, наравно. Жуте, наранџасте, модре крошње разноликог дрвећа у којима, додуше, никад није било птица. И онда се сетила...

Али, добро, рекла је себи, сада је ноћ и наравно да неће бити птица у крошњама кафеа. И заиста је тако и било. Била је скоро једина ноћна птица у застакљеној башти тог кафеа који се звао, без везе са стварношћу, Ренео. Седела је и поново пила своју кафу. Конобар ју је већ познавао. И као да је није ни питао шта жели. Дошао је право пред њен сто са кафом у дубокој зеленој шољи и спустио је бешумно на мали камени сталак. Када су се и последња два госта, неки очајни таксиста и његова вероватно већ трудна љубавница, чинило се Вишњи, дигли и отперјали у ноћ, конобар је пришао са исто онаквом шољом кафе у рукама, кафа се пушила, сећа се, и питао је да ли би јој сметало да седне ту поред ње. Неће је ништа више питати, неће јој ништа говорити, само ће испијати своју кафу, доста му је разних прича и само би желео да ћути са неким ко га не оптерећује, а то је, рекао је, неко баш као она. Вишња га није ни погледала. Знала је како изгледа. Као њен отац, нема сумње у то. Заволела га је одмах, или ће га заволети касније. Није то сад било важно.

И тако су они заједно ћутали, попили кафу и онда је Вишња уморна, заборавила је да плати, заправо није ни понела новчаник и изашла у јутро које је бледо свитало и у коме су се птице већ оглашавале различитим птичјим језицима, на различитим местима у дрвећу, по крововима сјајних неонских мењачница или дуванџица или подно улице.

Нису се ти њени летови или излетања, како је себи говорила, дешавали често. Две три ноћи, два или највише три пута у једном месецу, али се она, рекла је у себи, као да се хвалила, увек непогрешиво враћала у ону собу у којој је спавао онај човек, кога више није тако често звала по имену а који би се понекад ипак пробудио, погледао је и убрзо наставио да спава.

Да је мајка жива, помислила је много пута, свакако би осујетила или бар покушала да осуди ту њену недоличну и опасну скиталачку или боље: месечарску навику. Зар једна добро васпитана

жена, уљудна и свесна, може себи тако нешто да дозволи – критиковала би је мајка. Да буде ноћна птица, да, баш тако, ноћна птица, да не употреби много ружнију и можда тачнију реч. Узалуд би јој Вишња говорила да се притом ништа ружно не дешава. Јесте да је то мало, како би рекла, необично, можда чак и неприкладно, али зар сваки човек у животу нема право на мало скаредности које усталом никога не угрожавају.

А твој муж, питала би је мајка сумњичаво, да ли ви имате толико поверења једно у друго?

И Вишња не би, по обичају, имала одговор на мајчина питања.

Да ли ви уопште спавате заједно?

Вишња би је погледала прекорно, дајући мајци до знања да је превише индискретна.

Сви ми мислимо да нам нешто припада, или да нам неко, не заувек можда, него у неком времену, кратком времену, припада – рекла би мајци. Међутим, кад се после покаже да то баш и није тако, а увек се покаже на овај или онај начин, ми се осећамо изневерено. Притом се не питамо да ли смо својом посесивношћу или, назовимо то, љубављу некога убили.

Али мајка се није обазирала. Није веровала да некога може убити љубав.

То је тај опасни моменат, рекла би Вишњи, припази.

Какав опасни моменат? мислила би Вишња. Уосталом, мој супруг не би правео никакво питање око кафе у пола три ноћу у неком Ренеу.

Вероватно би само питао ко ти је тај Рене?

Она би се зачудила: ко је мени? Он би прешао на другу тему. Или би једноставно отишао. Не онако као што је отишао отац, мама, рекла би јој. Не, али хајде да заборавимо то. Заборавимо. И готово!

Ја то не могу никада да заборавим, рекла би мама.

Мораш!

Једне онакве ноћи вратила се нешто раније, још није свануло. Ушла је у собу као што је и изашла, преко прозора и балкона. Једино што није, по обичају, затворила стаклена прозорска крила иза себе. Њен муж се мешкољио у сну, као и увек. Није јецао. Заправо, одавно га није чула да јеца и то је почела да презире код њега. Какав је то човек, мислила је сада али не као пре позитивно, него некако одбијајуће, какав је то човек који не плаче ни у сну? Али не – њен муж никада није плакао, није скоро ни дисао у последње време, учинио је од себе и свог тела оно најгоре што човек упадајући у неке средње године може да учини, помислила је Вишња: почео ја да бива собом и својим животом задовољан!

Па добро, шта је ту је, рекла је помирено, повукла прекривач мало на своју страну, окренула се ка прозору и некако заспала.

Колико је спавала не зна. И да ли је уопште спавала. Сада се то већ потпуно пореметило код ње. Неки пут јој се чинило да спава, а била је будна, други пут је спавала а чинила је све исто као да је будна.

Свеједно, у једном тренутку као да се праћакнула из сна. Погледала је у прозор. Био је отворен, а на симсу је опет чучала она сова ушара. Била је старија, наравно, али познато је да сове могу да живе стотинама година и да добро памте. Само су се посматрале. Без речи. Све би било сувишно. Онда се Вишња нагло пробудила, обливена знојем и руменилом. У грудима је осећала тупи метални бол. Личио је на надувани крик али препознала је брзо шта је та бол и о чему говори неокрзнут, вешто суспрегнут крик.

Отац се никада није вратио, мајка је умрла, она се искрада од Филипа... Када нешто једном оде, никада више се не враћа попут птица.